

DELEAD
li
brozum
Abozalum
Aristoteles tres con-
uersiones: Prima Argy-
ropili Byzantii / secunda Leonardi Aretini /
tertia vero Aniqua per Capita et numeros
concliare: communi / fa-
miliaria commenta-
rio ad Argy-
ropilum
ad-
iecto

20112
UNIVERSITÄT
BIBLIOTHEK
DE MÜNCHEN

per bonas vias: ne cui unius insti-
gatus sit: ut quibus te formata
quibus utro non te et et
quibus exitus vultu scitanti te et
quibus in genibus orati te.
¶ Hic hinc a. ¶ Casareus uocatur
quod sic unum et ficeret non hinc et
omne innotuum non maduabit ex
uero martis iure. ¶ Deo.
¶ Ta quibus omnia de ut fa
milia tua per nia salutaris
incedat et beati iohannis precia
foris horantia lectuor: ad e
nim qui prout lectura peruenit
at vnum nrm. ¶ Si fel
cum facti iohannis euangetii in die co-
poris christi an legitimum hinc trasfe-
ratur s. an vna in die corporis christi
sit memoria: tunc de eo fiat et hoc
est spale de se iohanne et no de alia
festiuitate: quod in octis corporis christi
fit nulla alia festiuitas debet cele-
brari.

¶ Hic vna aña.
super. quibus. ¶ Deo eo quod. ¶ crechisti
uerbis meis eris faciens et no potes
ita loqui ut in vnum nauitatis e
tus sit. ¶ Hic vno deo ut. ¶ Hinc
base inueni. ¶ de rebus propter. ¶ Hinc
uerebo. ¶ Cap. que super in manu.
¶ De rectori vni uerit eo quo ip
se restat. ¶ Nullus maior inter na-
tos mlieri iohanne baptista. ¶ Hic
est enim propheta et plurima prophe-
ta de quo saluator. ¶ Hic. ¶ Nullus
Solus. ¶ Salus. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Deo. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.

¶ Hic vna aña.
super. quibus. ¶ Deo eo quod. ¶ crechisti
uerbis meis eris faciens et no potes
ita loqui ut in vnum nauitatis e
tus sit. ¶ Hic vno deo ut. ¶ Hinc
base inueni. ¶ de rebus propter. ¶ Hinc
uerebo. ¶ Cap. que super in manu.
¶ De rectori vni uerit eo quo ip
se restat. ¶ Nullus maior inter na-
tos mlieri iohanne baptista. ¶ Hic
est enim propheta et plurima prophe-
ta de quo saluator. ¶ Hic. ¶ Nullus
Solus. ¶ Salus. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Deo. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.

¶ Hic vna aña.
super. quibus. ¶ Deo eo quod. ¶ crechisti
uerbis meis eris faciens et no potes
ita loqui ut in vnum nauitatis e
tus sit. ¶ Hic vno deo ut. ¶ Hinc
base inueni. ¶ de rebus propter. ¶ Hinc
uerebo. ¶ Cap. que super in manu.
¶ De rectori vni uerit eo quo ip
se restat. ¶ Nullus maior inter na-
tos mlieri iohanne baptista. ¶ Hic
est enim propheta et plurima prophe-
ta de quo saluator. ¶ Hic. ¶ Nullus
Solus. ¶ Salus. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Deo. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.

¶ Hic vna aña.
super. quibus. ¶ Deo eo quod. ¶ crechisti
uerbis meis eris faciens et no potes
ita loqui ut in vnum nauitatis e
tus sit. ¶ Hic vno deo ut. ¶ Hinc
base inueni. ¶ de rebus propter. ¶ Hinc
uerebo. ¶ Cap. que super in manu.
¶ De rectori vni uerit eo quo ip
se restat. ¶ Nullus maior inter na-
tos mlieri iohanne baptista. ¶ Hic
est enim propheta et plurima prophe-
ta de quo saluator. ¶ Hic. ¶ Nullus
Solus. ¶ Salus. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Deo. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.

¶ Hic vna aña.
super. quibus. ¶ Deo eo quod. ¶ crechisti
uerbis meis eris faciens et no potes
ita loqui ut in vnum nauitatis e
tus sit. ¶ Hic vno deo ut. ¶ Hinc
base inueni. ¶ de rebus propter. ¶ Hinc
uerebo. ¶ Cap. que super in manu.
¶ De rectori vni uerit eo quo ip
se restat. ¶ Nullus maior inter na-
tos mlieri iohanne baptista. ¶ Hic
est enim propheta et plurima prophe-
ta de quo saluator. ¶ Hic. ¶ Nullus
Solus. ¶ Salus. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Deo. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.

¶ Hic vna aña.
super. quibus. ¶ Deo eo quod. ¶ crechisti
uerbis meis eris faciens et no potes
ita loqui ut in vnum nauitatis e
tus sit. ¶ Hic vno deo ut. ¶ Hinc
base inueni. ¶ de rebus propter. ¶ Hinc
uerebo. ¶ Cap. que super in manu.
¶ De rectori vni uerit eo quo ip
se restat. ¶ Nullus maior inter na-
tos mlieri iohanne baptista. ¶ Hic
est enim propheta et plurima prophe-
ta de quo saluator. ¶ Hic. ¶ Nullus
Solus. ¶ Salus. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Deo. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.

Galili.

occulta in se in uero garbio et e
xaltatione replentur. ¶ Hic hinc no
te magna clamant. ¶ Hic hoc mi
chi uenit me uni meo ad me. ¶
¶ Tu gloria hinc in leticia faed.
in bono hinc pph mti. ¶ Hic
hoc michi.
¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.

¶ Hic vna aña.
super. quibus. ¶ Deo eo quod. ¶ crechisti
uerbis meis eris faciens et no potes
ita loqui ut in vnum nauitatis e
tus sit. ¶ Hic vno deo ut. ¶ Hinc
base inueni. ¶ de rebus propter. ¶ Hinc
uerebo. ¶ Cap. que super in manu.
¶ De rectori vni uerit eo quo ip
se restat. ¶ Nullus maior inter na-
tos mlieri iohanne baptista. ¶ Hic
est enim propheta et plurima prophe-
ta de quo saluator. ¶ Hic. ¶ Nullus
Solus. ¶ Salus. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Deo. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.
¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic. ¶ Hic.

Jacobus Stapulensis: Reuerendissimo patri Joanni Kellico: Episcopo An-
degauesi et Confessori Regio: virtutum Columini

Latonia in Platagoza sententia videt esse: eas artes que ad victum p̄tinet huma-
nū: p̄vidētā humanā reperisse. que autē ad bene/beateq; viuendū: summi dei
munere mentibus mortalium infusa esse. Et non est dubiū sapiētissime p̄sul di-
uinā bonitatē mentibus humanis singulari quodā claritate illustrasse: ut discipuli
nas emitterēt: que vitā nostrā cū priuata/ tum publicā: diuinorū p̄formi quodā
bonitate formaret que morales appellā. Logitauit itaq; diuinus: si cōmētarij luce redderēt
clariore/ et p̄sertim ee quos Aristoteles beneficio munere reliquit: tā honestū labore tibi nō
placere nō posse. et michi honestius vīlū est in re tam honesta ingenij periclitari: q̄ remissa/
ignauaq; mente: id non atētare. Quapropter p̄fēlū opūme/ paratos tuo nomini de mori-
bus cōmētarios: serena fronte suscipias. qui semper fusti virtutis vere custos/ rigidusq;
satelles. In hac litteraria expositione quante potui breuitati studui: q̄ Aristoteles similis
sit peritissimo architecto qui ita sua edificia parat: ut nichil desit addendū: nichilq; sine vi-
dio se offerat demendū. Questionū et argumentationū (nisi doctrinaliū que in littera con-
tinent) viam non tenui: q̄ mores nō longa verborū disceptatione/ sed sana intelligētia et re-
cta euocatione (ut vult Plato: pariter et Aristoteles) parē. et q̄ plerūq; contra agendorū
p̄positiōes ac regulas cōtēntiosos et cogitare nodos: plus obesse q̄. p̄d esse soleat auditorū
bus. Sunt enim he regule eorū: que semp aut plurimū fieri nata sunt: et solum de talibus di-
sciplinari p̄cepta ferunt. contra autē plerūq; terunt casū monstrā eorū rerum: que nūq;
contingunt neq; p̄tingere nata sunt/ et falso discipline calumniant. nullius enim discipline
officiū est ad talia respondere/ ut neq; ad casualia. verum cum talium nūq; meminerint di-
scipline: suo sane silentio sanis talia damnā. In vnaquaq; virtute adhortationes adiunxi/
q̄ ad beate viuendū animos flectendi: pondus aliquod habeant. Socrates enim hortādo
Lyfitem: morale fecisse Laertius auctor est. Ad quod faciendum exempla ex Plutarcho/
Plinio/ Herodoto/ Halcarnaseo/ Q. Lurio/ L. Lacio/ Justino/ Laertioq; dep̄opta sūt.
Frequēter carmina ex Virgilio/ Quidio/ Horatio/ Iuuenale/ Hesiodo/ aliisq; poetis inter-
serui: et si quis causam requirat: Horatius interroganti respondeat. quoniam
Dicte per carmina sortes:

Et vite monstrata via est/ et gratia regum
Pieris tentata modis. Obscūritatē vcrborū etiam in fulminādis vicis deuitauit: q̄ huic di-
scipline maxime accommoda sit verborū/ sententiariūq; honestas. Est enim honestas magi-
stra. et p̄oinde si presente Lucretia timeremus eius impudenti verbo offendere pudiciā:
tanto magis id nobis cauendū est cum sermonē de temperātia agitamus/ ut de ipsa virgini-
tate atq; pudicitia. quapropter de his disputātes: turpes casus effugiamus/ alioquin rem fa-
cient hac casta Philosophia plurimū indignam. Tres litteras Argypoli/ Leonardi/ et
Antiquā cōliaui/ et capitibus et numeris: ut semp ad cōsimiles numeros: cōsimilis littera
respondeat. et cōmētariū familiarē ad Argypoliū adiunxi: q̄ in vertēdo Aristotele ma-
gne diligentie fuisse cōmēdet. in paucis tamen et raro dissensionis phantasia apparet: que
facile legentibus se ingerit. et cōmētariū cōclusionibus/ diuisionibus/ diffinitionib; cor-
relatis/ et cōsimilibus diffinitis: quo Parhissenses suum philosophandi modū recognoscāt/ ad
quorū vtilitatē hec euigilata/ nō qualia dignū esset: sed qualia potui dignitatis tue nomi-
ne transmissa sunt ad studiosos. faueant ergo virtutum amatores/ meminerintq; frequēter
a L. Arico Poeta edocti/ q̄ mozum studium
Eque pauperibus prodest/ locupletibus eque.
Eque neglectum pueris/ senibusq; nocebit.

Uale.

**Opus Aristotelis de Moribus ad Nicomachū: Johanne Argyropolo Byzantio tra-
ductore/ adiecta familiari Jacobi Stapulensis commentatione.** Cap. I

1 Adhis ars/ omnisq; doctrina atq; actus/ itidem et electio/ bonū quoddā ap-
2 petere videt. Quapropter bene veteres bonū ipsū id esse dixerūt: q̄ oīa ap-
3 petunt. C̄ Simū autē differētia quodā esse videtur. Quidam enim sunt ope-
4 rationes: quidā p̄ter has ipsas opera quodā. C̄ Atque in quibus p̄ter ope-
5 rationes alij quidā sunt fines: in iis ipsa opera sunt operationibus p̄stabiliora

Cum vero cōplures sint actus/ et artes/ atq; sciētie: fit ut multi sint etiam fi-
nes. Adedicāne nāq; finis est sanitas/ artis extruendarū nauū nauis facultatis rei militaris
victoria/ et familiaris rei gubernāde: diuitie. C̄ Que autē talij sub aliqua vna potētia sunt:
ut ars cōficiendorū frenorū/ ceteraq; omnes instrumentorū equestrū effectrices: sese habent
ad facultatē equestrē: et hec cum illis/ omnisq; actio bellica ad militatē facultatē/ et ad ali-
as alie simili modo: in iis oībus fines earū que rationē architecture subeūt: magis sūt expe-
dibiles/ q̄ oēs fines inferiorū. et illi enī horū gratia expectūt. Atq; nichil interest siue fines ac-
tū ipse sint operationes: siue p̄ter ipsas aliqd aliud: ut in dictis facultatibus intueri licet

I
C̄ Primi capitis note. C̄ Primi: argumentū decem librorum se offert cognoscendū.
C̄ Primum discit de bono: q̄ ipm omnia appetant. de diuersitate finium. de fine agēdo: q̄ ciuili sit
facultatis. de auditore morali. de summo bono. q̄ bene educarum esse oportet huius discipline auditorē.
q̄ felicitas non sit voluptas. q̄ nō sit honor. q̄ non sit virtus. q̄ non sit diuitie. q̄ non sit iocū. de fine perfe-
cto. de felicitate: et quid sit. de p̄ceptis que decet in omni disciplina obseruari. de concordia victorum an-
tiquorum cum vera felicitate. de triplici bono: extrario/ corporis/ et animi. de externis bonis q̄ felicitati
conducant. de modo quo acquiritur felicitas. q̄ quis in vita dici queat felix. de fortuna. de ipso felice. de
prosperitatibus et aduersitatibus amicorum/ et qualiter pertineat ad defunctos. q̄ felicitas bonum non
sit laudabile. de anima et de duplici parte anime.

II
C̄ Secundus hec. de virtute intellectiua/ et morali. de excessu/ et defectu. de voluptate/ et dolore. de affe-
ctu/ potentia/ et habitu. de mediocritate. de virtute morali quid sit. de mediocritate dispositione. de ve-
recundo/ stupido/ impudico. de indignante/ inuido/ multuolo. de oppositione tum extremorū inter se/
tum ipsorum ad medium. de p̄ceptis que ad ipm medium ducunt.

III
C̄ Tertius hec. de voluntario/ et inuoluntario. de iis que sunt maiorum malorum metu: an sint volunta-
ria. de circumstantiis et regulis p̄ueniente. Quid voluntarium et quid inuoluntariū. de electione: et quid
sit. de consultatione. de voluntate et voluntate affectabili. de iis que in nostra sunt potestate. de fortitudi-
ne. de forti. de infano. de audace. de timido. de quinq; modis fortitudinis non vere. de temperantia/ de cu-
piditate. de temperante. de intemperante. et insensibili.

III
C̄ Quartus hec. de liberalitate/ liberali et prodigo/ de magnificentia/ magnifico/ circa decorum rubi/ ac
fortido: et pusillo. de magnanimitate/ magnanimo/ leno/ et pusillanimo. de modestia/ modesto/ ambitio-
so et honozis appetitione/ vacante de mansuetudine/ mansueti/ iracundo/ et ira vacuo. de affabilitate/ de
affabili/ de placido/ de adulatore/ et contentioso. de veritate. de verace. de arrogante/ dissimilato: et delica-
to et malicioso. de comitate. de comi/ de scurra/ et iustico. de verecundia.

V
C̄ Quintus hec. de iusticia. de iniusticia. quid iusticia. quid iniusticia. de modis iniusti. de proportionali-
tate. de iusto distributio. de iusto cōmutatio. de lucro. de repassione. de numo. de indigentia. de iniuria.
de iusto ciuili. de iusto herili. de iusto economico. de iusto naturali. de iusto legitimo. de triplici nocumen-
to: quod aliis irrogat. de parti iniuriam. de equitate et bonitate. de equo et bono/ et quid equus et bonus.
et de eo quod est iniuriam facere.

VI
C̄ Sextus hec. de recta ratione. de duplici virtute. de partibus anime. et de principiis agendi. de electio-
ne. de quincuplici habitu intellectus. de scientia. de arte. de prudentia: et quid sit. de intellectu. de sapien-
tia. de partibus prudentie. de bona consultatione. de sagacitate. de sentētia. ad quid sapientia et prudentia
p̄ofint. de iusta virtute. de coniunctione virtutum et prudentie.

VII
C̄ Septimus hec. de heroica virtute. de continentia. de incontinentia fera. de incontinentia ire. de offe-
rentis voluptatum. de vicio humano. de incōtente. de cōtente. de moll. de constante. de speciebus in-
continentie. de p̄tinate. de voluptate.

VIII
C̄ Octauus hec. de amicitia. de speciebus amicitie. de amicitia in excellentia. de speciebus rei publice.
de amicitia regia. de paterna. de economica. de fraterna. de sobalitia. de filiali. et duplici iusto. de cōpen-
sanda amicitia. de abdicacione.

VIII
C̄ Nonus hec. quid amicus debetur. de soluenda amicitia. quo modo se sit habendum ad amicum. de ope-
ribus amicitie. de prauis. de venulencia. de cōcordia. de beneficentia. de amatoze sui. de felice amicitia.
de numero. de fortunis/ de precipuo munere amicorū: et fugienda amicitia malorū.

X
C̄ Decimus hec. de voluptate. de felicitate contemplatiua. de felicitate actiua. q̄ operatio precipuum sit
de operis peroratione. Sed hec omnia ex subiecta formula melius deprehenduntur. Et in adiecta forma
la p̄ecedentes numeri libros designant/ sequentes vero in vnoquoq; librorum moralium Aristotelis des-
gnatos numeros.

dam errorem habent et ipsa bona: quia copuloribus; ex ipsis accidunt detrimenta. iam enim qui
dam ob diuitias: quidam ob fortitudinem periere. amabile igitur est de talibus atque et talibus
dicentes: grosso modo figuratque verum ipsum ostendere: et de his que sunt plerumque; atque et ta
libus dicentes talia et condudere. eodem modo et vniuersumque auditorum ea que dicuntur accep
tare oportet. est enim eruditus exactum ipsum eatenus in vnoquoque genere flagitare: quatenus
fert ipsius rei natura. **C** Simile nanque videtur esse mathematicum suadentem probare: et ab ora
tore demonstrationes exigere. **C** Atqui bene quisque iudicat ea que cognoscit: et ipsorum bonus
est iudex. is ergo in vnaquaque re bene iudicat qui in illa est eruditus. absolute autem qui est in
omnibus eruditus. quapropter iuuenis civilis discipline non est idoneus auditor. Est enim ru
dis actu vite. **E**t his autem et de his ipse rationes efficiunt. **C** Preterea cum perturbationes se
quatur: vane sineque utilitate audiet: quippe cum finis non cognoscitur sed actus. Interest autem
nichil iuuenis sit etate: an moribus iuuenis similis. non enim defectio est ob tempus. sed quia
incontinentibus ipsis. **C** His autem qui suas rationi subiiciunt appetitiones: cum rationem agunt.
magna afferre potest utilitate. **D**e auditore igitur et quonam modo rationes sunt acceptandae:
quidque proponimus: tot exordij loco sunt dicta.

C Tertij capitis note. **C** Dicuntur plerumque et honesta et iusta: errorum discrepantiamque habere quoniam tem
pore facta et honesta et iusta sunt: alio vero inhonesta atque iniusta. eivno loco facta et personis quibusda:
honestas et iusta: alio loco: aliique personis inhonesta atque iniusta. **C** **Q**uod notat Aristoteles multos iam
propter diuitias: et alia plerumque familia bona perisse: clamat hoc et Sarrizus
Iocitura togam nocturna petuntur
Militia et torrens dicendi copia. multis
Et sua mortifera est facundia. viribus ille
Consiliis perit: admirandi que lacertis.
Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat: et cuncta exuperans patrimonium census.

Juuenalis

Ergo ne in hec fortunae bona vultis precipitantes: ne tot curis: tot vigilis: totque sudoribus vestra que
rite verimeta. sed virtute querite magistrum que vos mediocritate contentos esse oportere docebit. siquid
dem rerum mediocritas: ut sapienter Soloni placet non rerum copia felicem facit. **C** **I**uuenis non tantum
quod etate iuuenis sit hic intelligit: quantum qui iuueniles affectus: voluptatesque ac perturbationes sequit
ur: ut plerumque ea in etate iuuenes facere solent. **Q**uo fit ut quis statim deprehendat iuuenis cui studium
de moribus non sapit: et qui de voluptatum blanditiis sermones libenter admittit: esse etiam etate sit cae
scens. **Q**ualis autem sit etate iuuenis et quae perturbationibus obnoxius nos docet Horatius.

Horatius

Hesit paribus colludere: et iram
Colligit: et ponit temere: et muratur in horas
Imberbis iuuenis. tandem custode remoto
Haudet equis: canibusque: et apici gramine campi.
Lereus in vicium secti: monitoribus asper
Stilium tardus profulsor: prodigus eris.

Sed **I**uuenes preferim quos studiorum detinet amor: si virtutum studia non sequimur: vicium rete sus
terendit in quod protinus decidatis precipites ac miseri. **D**ue enim vie sunt: hec virtutis illa vero vici: si.
et ut in via virtutis ambulatis: aut in amplissima viciorum deuia oberretis necesse est. **E**t proinde vos item
autores Stoicorum preceptis ad virtutis studia totis viribus: totisque lacertis incumbere ammonet hic
in modum.

Idem

Et ne
Dosces ante diem librum cum lumine: si non
Intendas animum studij: et rebus honestis:
Inuidia vel amore vigil torquerere. nam cur
Due ledunt oculos festinas demere: si quod
Est animum: differens curandi tempus in annum.
Dimitotum facti qui cepti habet: sapere aude.
Inciperviuendi qui recte: prorogat annum
Bulsticus expectat dum defuait annus: at ille
Labitur: et labetur in omne volubilis euum:
C **H**omine civilis facultatis hic mozaem philosophia audi. **C** **P**erturbationes affectiones: ut ire: cu
poltates: odia: inuidie et similia **C** **I**ncontinentes sunt qui sanum iudicium habent: sed perturbationi
bus vincuntur: qualis apud poetas fingitur Medea.
C **T**ertium cap. tribus conclusionibus partitum est.

C **T**ertij Capitis commentarius ad litteram. **C** **P**rima conclusio. **I**n hac tradenda disciplina non passim
exacta: demonstratque certitudo querenda est: ut in consequenti disciplina. sed in eis ipsis veritate tantum
inbagare satis est: quantum earum natura postulat: materiaque ipsa requirit. igitur et in hac tradenda discipuli
na satis esse putandum est: si perinde verum perquiretur: atque materia ipsa postulat: ac requirit. **C** **S**ecundo
plerumque honesta et iusta: de quibus mozaem considerat) tanta differentia et discrepantiam habent: ut lege
tantum et non natura collare videantur. **I**tem et plerumque bona circa que verifatur: ob nomulla detrimenta
que frequenter ab illis contingunt. iam enim multi ob diuitias periere: multi item ob fortitudinem. igitur in ta
lium perquisitione non exacta certitudo querenda est: sed satis erit in talibus rudi modo: et figura quada
verum persequi. et ex his que vniuersum sunt: similia: et que vniuersum continent: concludere. sic et
vniuersumque auditorum que dicuntur omnia: secundum eorum materia recipere oportet. est enim eruditus eatenus
exacte verum in vnoquoque docendi genere exigere: quatenus eius natura rei admittit. **C** **T**ertio. nichil
est mathematicum probare suadentem: et ab oratore demonstrationem exigere. simile enim id est. igitur et rudi
culum erit in hac disciplina (verum et in reliquis omnibus aliis) rationibus quibus adhibitis ut materia ipsa
postulabit: non abire contentum. **C** **S**ecunda conclusio. **I**uuenis non est huius discipline contentus: idoneus
utque auditor. **C** **I**psimum quamvisque bonus iudex est eorum qui nouit: et singulari recte iudicat qui in singulari
est eruditus. ut eruditus grammaticus: grammatica: et eruditus rhetor: rhetorica. et omnino omnia recte iu
dicat: qui in omnibus eruditus est. at iuuenis rudis est: et inuenis recte iudicabit. quapropter
nam in hac morali disciplina: omnis ratio: sermoque habet. non igitur iuuenis recte iudicabit. quapropter
necque erit huius discipline aptus: idoneusque auditor. **C** **S**ecundo haudquaquam putabit huius discipline con
tensus auditor: qui ex hac disciplina nullam susceperit utilitatem. atqui iuuenis er huius discipline
studij: utilitatem nullam suscipere nam perturbationem sequatur. et huius discipline finis: actio est: non co
gnitio. nec erit igitur iuuenis huius institutionis: idoneusque auditor. **E**t nichil hic refert an eta
te iuuenis sit an inchoata: moribus iuueni simile. necque ob tempus iuuenis dicimus: sed quia quisvult
ut iuuenis: singulari animi perturbatione. psequatur. et reuera quicunque sunt tales: his inutilis erit huius
discipline cognitio: haud fecus ac incontinibus sana colla. nec aliter quae egrotatis: sua medicorum
consilia audientibus: nichil quidem facientibus. **C** **T**ertia conclusio. **Q**ui suas cupiditates rationi subicit:
apert sunt huius discipline auditores. **I**am huius discipline perceptio: multa illis comoditatem afferit:
ut que secundum rectam rationem: et ab his perturbatione in vnaquaque virtute ad operandum invita ipsa vi
rigat: quae modum et sequitatem elucecet amplius. **S**ed circa quid hoc negotium: nam circa summum
nostram actioni bonum: et quo pacto rationes huius discipline sint exquirende: qui eius idoneus: et qui
indoneus futuri sint auditores: haec eatenus satis sit dictum.

Unc autem repetentes dicamus: cum ois cognitio atque electio bonum quoddam. **C**ap. III
In affectu: quoniam sit id quod civilem appetere dicimus facultate: et quid omnium rerum
agendum iupremum sit bonum. **C** **H**omine igitur omnes fere de ipso consentiunt.
Iam et vulgus et elegantes felicitate inquam esse. atque bene vivere: beneque agere: et felicem
esse: eadem esse putant. **D**e felicitate autem quenam sit dissentiunt: et non similiter vulgus: ac sa
pientes eam assignant. quidam enim vnum quid eorum que clara: manifestaque sunt ipsam esse pu
tant: ut voluptatem: aut diuitias: aut honorem. quidam aliquid aliud. per se etiam vnum: idemque
diuersum. **I**am cum egrotat sanitatem: cum pauper est diuitias. ignorantis vero consilium
eos admirantur: huius magni aliquid et ultra vires ipsorum dicunt. quidam autem per se hoc plu
ra bona: aliquid quoddam per se esse putant: quod quidem et his vniuersis ut sint bona censue
re causam esse. omnes igitur opiniones scrutari superuacaneum est fortasse. **S**atis autem erit: si
cas scrutabimur que maxime extant: aut ratione aliquam habere videant. **C** **A**teni ne lateat
nos: eas inter se rationes differre que a principijs proficiscunt: et que ad principia pergunt.
Recte enim et Plato dubitabat atque querebat: vtrum a principijs an ad principia sit ipsa via:
ut in stadio: ad calcem ex iuce qui premia ponunt: an contra. **E**nimvero semper est a notis in
cipiendum. hec autem duobus modis talia sunt. alia nanque sunt nobis: alia simpliciter nota. no
bis igitur fossitan ex his incipiendum est: que nobis nota. **C** **Q**uo circa bene institutum mori
bus cum esse oportet: qui de honestis: et iustis: et omni civili ratione est sufficienter auditu
rus. **E**st enim principium et se. atque si hoc satis coter: non opus erit ipso cur est. talis autem
aut habet principia: aut accipere facile potest. cui vero neutrum horum inest: is hec ois sen
tentiam audiat hisce carminibus explicatam.
Optimus ille quidem est: et se: et se qui omnia nouit:
Perceptis que post et semper sunt melioza.
Is rursus bonus est: parci qui recta momenti.
At qui et se: nescit: cuius nec porrigit aures
Ut bona percipiat: demens: et inutilis ille est.

Quarti capitis note. **C** **S**edecim de felicitate opinionones. **N**ulla. voluptas. diuitie. honor. sanctas. sci
entia. dea. pulchritudo. robur. genus. virtus. prudentia. sapientia. aggregata. bene agere. virtutis virtus.
C **P**rima est felicitate tollentium: **P**ythionis helienis / **E**urylochi / **Z**enophanis: et similia nulli bo

Pytho
eurylochus
zenophanes

in idea. et hec felicitas: ab ipso contemplativa vita nominatur. ¶ Corone / conuentiones / congressionesq; gymnasticæ litteratorum: simul qualiter de re differunt / disciplinarumq; cõcertantium rationibus.

¶ Quintum cap. quinq; conclusionibus partitur est
¶ Quinti capitis cõmentarius ad litteram ¶ Prima cõclusio. Qui felicitatem in voluptate collocant: non sine rationis apparerã loquuntur. Nam hi ex viuendi modo id aliuunt: in quo nichil voluptate se re perire iudicant prestantius. et iccirco voluptatis vitam: maxime diligunt. non igitur ut abiq; ratione apparentia faciant. Et hi sunt vulgus / atq; hominũ pccatissimi / importunissimiq;. Et tres maxime ex ptece debentibus felicitatis opinionibus precellunt. Prima in voluptariis felicitate collocat: et vulgaris vita nũcipatur. Secunda in honoribus: et dicitur vita ciuilis. Tertia vero in idea: et hec vite contemplatiua ab ipis nominatur. ¶ Secunda cõclusio. huiusmodi voluptas minime felicitas putanda est. Nam hoc pacto viuentes: vitã magime seruilem / et mancipiorũ / et pecorum vite similem eligunt. non igitur in ea consistit felicitas. attamẽ sue vite magnũ sumunt argumentũ: q̃ plurimi prestantiores / atq; in dignitate consistunt: hanc vite molliciem sequentes (vt Sardanapalus) viuunt. nam maiores in agendis inferiorum duces sunt ac exemplum. ¶ Tertia cõclusio. honoz: quẽ elegantiores viri / et moderandis rebus accommo datiores / ciuilis vite finem prestant: minime felicitas est. ¶ Primo quidẽ. nam honoz longe a felicitate quam querimus distat. est eni felicitas bonũ quoddam. pprium / internũ / et quod facile aufert nequeat. honoz aut contra exterioris bonum est / et quod per facile valeat auferri. nã in honozibus magis q̃ in eo qui honozatur: honoz: ipse consistit. non est igit ipse honoz: adueniens felicitas. ¶ Secũdo qui hã honozis opinione tenent: ipsi honozari querũt ut boni videant. hinc sumopere a prudentibus et is qui eis cognoscũt honozibus affici maximi ducunt: quo sue virtutis opinione inducũt. igitur ita faciẽtes virtutem honozẽ pstantiorẽ efficiunt: utpote cuius gratia venerari querũt. Sed hoc forte ratio putabit ali quis virtutẽ esse felicitatẽ / atq; eam ipsam esse vite ciuilis finem. ¶ Quarta cõclusio. Virtus felicitas nõ est. Nam virtus felicitate videtur inferior: quãdoquidẽ virtutẽ habens doimite valeat / et nichil peritiam agere: in super maxime / durissimiq; calamitatibus ptemi. atqui tota vita sic octo tempore / et extremis aduersitatibus vallati: m / atq; pressum: nullus ponet esse felcem / nisi pñacia quadam curiolus positio nem suam recuar et defendat. virtus igitur felicitas non est. Et de his hactenus. nam de his abunde in gymnasticis cõgressioñibus inuolens discunt. et de cõtemplatiua vita paulo post sermo futurus est. ¶ Quinti cõclusio. Summi rerũ agendã bonũ: hanc q̃ in diuitiis collocandũ est. Nam diuitie bonũ vitie sunt: sed violentum / et ppter alterum experite. voluptas autẽ et honoz: etiam ppter se experitũ. effert igitur voluptas aut honoz: potius felicitas: q̃ ipse viuente. non autem voluptas aut honoz: ut iam quorũ mem stratum est: felicitas exhibet. tanto minus igitur felicitas in diuitiis collocandã est. summi ergo rerũ agendã bonum hanc q̃ in diuitiis est collocandũ. Et quis multis rationibus nunc voluptatem nunc honozem / nunc etiam summũ bonum esse contendant: illa tamen perparum apparent. quãppter in tantum hec missa faciamus.

¶ Restat autem fortasse de vniuersali bono cõsiderare / et quoniam modo dicitur dubitare: quãq; hec questio peraroua nobis est: ppter ea q̃ amici sũt qui formas ipsas introduxerunt. verum melius forsitan et oportere vidẽbit / sua quoq; presertim philosophos: pro veritatis salute refellere. nam cum ambo sint amici: sanctũ est honore veritatẽ pferre. ¶ Qui igitur hanc attulerunt opinione: in isce nõ facebãt ideas / in quibus prius et posterius esse dicebant. Idcirco neq; numeroz ideam cõsicebant. at bonum et in substantia dicit / et in quali / et in eo quod est ad aliquid. atq; id est per se / substantia ue: prius est ea natura quod est ad aliquid. Est enim hoc ppagini et accidẽti eius quod est: simile. quibus efficitur: ut non sit in oibus cõmunis quodam idea. ¶ Pterea cum bonum eque atq; id quod est dicitur (nam et in substantia dicit bonum: ut mens et deus: et in quasi: virtus: et in quanto: mediocre. et in relatione: vtile / et in tẽpore: occasio / et in loco: mora: et alia istiusmodi) Constat non esse cõmune quicq; vniuersale ac vnum. non enim in oibus p̃dicamentis: sed in vno tantũ modo dicitur. ¶ Pterea cum eoz que vnam habẽt ideam: vna sit et scientia: bonoz etiam omnĩ vna scientia quodam esset. nunc autem plures sunt z eozum que sub eodem p̃dicamento sunt collocata: ut tempozis: in bello quidẽ militaris facultas: in egritudine autem ars mcedendi. et in eioicris: in alimento quidem mcoicina. in la boribus autem ars cozpozis exercendi. ¶ Dubitauerit autem quispiam: quidnam et velint dicere ipsum quoz q̃ vna et eadem hominis est ratio: et in ipso homine et in homine. nam quo vitæ est homo: hoc differentiam inter se nullam habebunt. quod si ita est: neq; quo vitæ est bonum. ¶ Atturo neq; quia perpetuũ est ideo magis erit bonum: siquidem neq; diuturnum aliũ magis est album: q̃ vnius album dici. Probabilius autem de ipso vidẽtur dicere Pythagorici: ipsum vnum in bonoz serie collocantes / quos secutus videtur et p̃ se scriptus. Sed de his quidem aliũ erit sermo. ¶ In is autem que dicta sunt: cõtrouersia quodam videtur / q̃ rationes non de omni bono sunt dicte. dicuntur autem vna specie bo-

Lap. VI

25

na: ea que amantur per se. ea vero que hec efficiunt / aut aliquo modo conseruant / aut cõtra ria phibent. ppter hec ipsa: modoq; alio: bona dicunt. constat igitur bona bifariam dici: alia per se / alia ppter illa. Seiuicis igitur per se bonis / a bonis vtilibus: cõsideremus si ea que sunt per se / vna idea bona dicant. at quenam quispiam posuerit per se bona: an ea que et sine alijs psequimur: quale est sapere / et videre / et voluptates nõnulle: atq; honozes: hoc enim tamen. ppter aliud quippiam psequimur: tamen ex is esse posuerit quispiã que sunt per se bona. an nichil aliud pter ideam ponendum est: quare forma res quodã erit inanis. ¶ Si hec quoq; per se sunt bona: eandem in his omnibus ipsius boni rationem inesse oportebit: perinde atq; albedinis ratio eadem est in niue atq; ceruisa. at honozis et prudentie / et voluptatis hoc ipso quo bona sunt diuerse sunt rationes ac differentes. ipsum ergo bonum non est quod cõmune vna idea. At quoniam modo dicunt: non enim isce similia sũt que nomine eodem fortuito nũcupant. Dicunt ne igitur: quia sunt ab vno: aut ad vni oia cõferuntur. an cõparatione potius rationũ: etenim ut est in corpore visus: sic est in anima mens: et aliud item in alio. Sed hec in p̃sentĩ forsitan omittẽda sunt. nam exacte ipsa discutere: ad aliam magis spectat philosophiã. ¶ Et de idea similiter. Constat enim et si est aliquid vni bonum quod cõmuniter predicat / aut separatũ quid ipsum per se: non tamen aut agi / aut acquiri ab homine posse. nunc autẽ tale querẽ. Fortasse autẽ cuius melius esse videbit cognoscere ipsum: ad ea bonoz que possideri ac agi possunt. Nam velut exemplar id habentes magis ea que nobis sunt bona sciemus. et si sciemus: assequemur. ¶ hec igit ratio habet quidẽ quodam p̃bilitatẽ: a scientiis aut discrepare videtur. Vniuersãq; bonũ affectatẽ quoddam / idq; quod deest pquirentes: huius p̃mittit cognitionẽ. tantã tamẽ opeĩ vniuersos artifices ignozare / et nõ pquirere: nõ est p̃sentaneĩ rationi. dubium autẽ est et quoniam ad suam artem / aut textori confert aut fabro: si ipsum scierit bonum / aut quonã pacto vel medicus: vel dux euadit peritio: qui ideam ipsam asperxit. Neq; enim valitudo in hoc modo medicus: sed hominis / immo vero huius fortasse cõsiderare videtur: quippe cum singulis hominibus medeat. Sed de his hactenus.

24

¶ Sexti capitis note. ¶ Epicharmus / Sphærus / Socrates / Plato introduxerũt ideas: post quos idearum terminos / limitesq; aduixerũt Iamblichus / Egiptius / Proclus / Plotinus / Porphyrius / Ammonius / Iheronimus / Syriacus et reliqua Platonicozum schola. ¶ In ideis prius et posterius non faciunt platonici: quonã si participaret et prius id eam / quare nõ esset idea sed potius illa prioris que esset participata. Sed hic de idea plura differendi locus nõ est. nam hec nota cõsideratio Metaphysice cõtemplationi acõmodata est. ¶ Ad aliquid aut accidens aut accidenti simile dicitur: ea que ad aliquid dicitur accidentiã sint / aut rationẽ habent accidentiã. ¶ Occasio / tempozanea oportunitas. ¶ Scientie nomen ad scientiã / artem / atq; prudentiam extendit. ¶ Ipse homo equus et equus / et ipse leo et leo et ita in similibus. et cõsimiliter nominibus abstractis ideas designabãt. Et hoc in loco ipse diuinitas est nota vt ipm vnam / ipm bonũ. z ipsum vniũ est vniuersozum optimũ quod platonici ponebant supra ideam: ineffabile / atq; inominabile. at ipm bonum ponebãt ideam. Et libentius hoc in loco Pythagorici assentit Aristoteles: diuinas rationes asserẽs in ipso vno / et ideas eo quo platonici ponunt modo negans. Sed hec Metaphysicus dignoet. Et nõ modo Aristoteles Platonis ideas cõstatuit / sed et multi auditorum Platonicozum. Cum enim semel Plato in academiã doceret / et de ideas differens: mensalitatẽ et cyathitatem nominaliter: tunc Diogenes qui forte tum illic aderat / equidẽ Plato inquit mensam et cyathos videomẽnsalitatẽ autẽ et cyathitatem nõ video. Et plane ideas vt ple rasq; alias iam ribet Diogenes. ¶ Cersusa et acri aceto et rancentis laminarum plumbeã sit que arefacta moluitur et cribatur: iterumq; aceto mixto dirimatur in cãdros passillos / qui estare in sole possunt / et ad candorẽ feminariũ adhibentur que fluxe forme plusq; decet / inanẽ gratiã querit / suuẽtque placere. Et istiusmodi mulierculas: cersusas vocauit antiquitas. ¶ Analogia / proportio / ratio / rationum comparatio.

¶ Sextum cap. tribus cõclusionibus partitur est.
¶ Sexti capitis cõmentarius ad litterã. ¶ Prima cõclusio. Questio de felicitate cõtemplatiua quam in vniuersali bono et idea collocãt: que superest absoluẽda: nobis peraroua est: atq; difficilis. Tum q̃ p̃sentĩ negotio nõ nimis sit acõmodata: tum q̃ qui ideas introduxerunt nobis p̃p̃ amicos sunt. verum factus fortasse esse videbit. ppria dicta presertim philosophos pro veritatis incolumitate repobare si oportet. Nam ambobus essetibus amicis sanctum est: atq; piam veritatẽ in honore pferre. ¶ Secũda cõclusio. Felicitas que rerum agendã finis est: hanc q̃ in idea cõstuentã est. ¶ Primo. nam qui ideas introduxerit: ipsasq; bonũ ipm: nõ ponebãt eas / in is in quibus prius et posterius esse dicebãt: idcirco metozum ideam nõ facebant. atqui bonum quod hic exquiritur: secundu prius et posterius dicitur. nam

23

Epicharmus
Sphærus
Socrates
Plato
Iamblichus
Proclus
Plotinus
Porphyrius
Ammonius
Iheronimus
Syriacus

Aristoteles
Plato
Pythagorici
Diogenes

In substantia; et in quali; et in adaliquo. substantia aut accidente natura prior est: vt qualitate atq; abali quod est. est enim adaliquid aut accidens aut accidenti substantie permixta. bonum igitur quod hic querit idea non est; inuero neq; hac ratione omnibus bonis eadem comune idea est. ¶ **Secundo.** bonum tot modis dicitur quor modis dicitur ens. nam in substantia mens et deus bona sunt; in quantitate mediorum: quod neq; malus neq; minus q; deest est; in qualitate virtutes; in adaliquo vtile. in tempore occasio; et in loco naturali moza; et tra in aliis preuocamentis vt in actione et passione virtutum operatio. set in quo locabit suum vniuersa le bonis. non est in omnibus collocabunt; facientes omnibus comune; vt si potius in vno tantum. sed tum cetera bona esse negabunt. factus est igitur huiusmodi comune bonum tollere. ¶ **Tertio.** eorum que vni habent ideam: vnicam scientia faciunt. omnium igitur bonorum vna est scientia. nam si id comune bonum esset: omnium vna esset idea. atqui bonorum iam plures scientias esse videmus; eorum etiã que eiusdem generis existunt. vt temporis in bello: scientia militaris est. tempus in egritudine: scientia mederi dissimiliter medici et in alimento: medicina est. et medici in laboro: gymnastica; compositis exercitiis: per rita que d. non igitur fatuendum est tale comune bonum. ¶ **Quarto.** non iniuria dubitatur quid nam philosophi volunt dicere ipsum quod vt ipse homo et homo. nam si vna. eademq; hominis ratio in ipso ho mine et homine: eodem iure eadem boni ratio in ipso bono et bono. atqui eadem hominis ratio in ipso ho mine et homine est videri. non est qua vtres homo est in eo differentiã vllam habet. non igitur pter particularia homines: efficiens est eiusmodi comune homo; neq; pter particularia bonarum: eiusmodi comune bonum ponemus. ¶ **Quinto.** neq; fatuendum est: quia perpetuum. Nam album nō iticro si tempore diuertitur atq; ppofus: magis albuli videntur dicere Pythagoras: ipsum vnum in bonorum serie reponen tes; atq; ipsum bonum nichil aliud esse: q; ipsum vnum: quos viderit p seculipus esse secutus. hanc pofe quendiã materia aliã et alio in loco futurus est sermo. ¶ **Sexto.** nichil est q; de supradictis dubitant; atq; caullum cõtrouersiam inducunt: dicentes se nō de omni bono ideam intendere. et superior aduocare ra tiones. de omni bono cõferunt. modo bonoru que d. sunt perse: que pter se et amatur et queruntur. que dam ea efficiunt; quedam cõferunt; et quedã eorum cõtraria phibent. et hec bonorum per se sunt: gratia que bona per se sed alio modo n̄ capiuntur. quo fit vt bifariam bona dicantur. que d. dicuntur per se; et que dam pter illa: que et vtilia dicuntur. Sed esto nãc dicant bonorum per se vna esse ideam: (ad partem bonis vtilibus relicta) sed que sic ponunt per se bona: nōne que (licet sola sint) psequimur; vt sapere; videre; et voluptates nōnulli; atq; honores. est enim hec ppter aliud sequimur: nichilsecus tamē non ab re pro pter se bona putabitur. sed ea nichil aliud ppter se bonu pter ideam: id quibz tbciculum. erit igit ideã portus inanis; atq; superuacanea. alioquin si superflua non est; sed ab hac disciplina hec pter se bona. ergo in cunctis predictis erit eadem ratio boni: vt in niue et ceruina: eadem albetinis ratio. at; sapientie/ voluptatis et honoris diuerse; ac differētes rationes sunt quatenus ea bona sunt. superuacanea igit; esset huiusmodi idea; nec fatuēda est hoc pacto ea ipa esse vni comune bonu. Sed querent tum quo nam modo ergo hec bona dicantur: nō enim similia videntur istis quibus temere et fortuna quoad idem nomen ob tigit; et que equiuoca n̄ capiuntur censentur. an bona dicantur quia sunt ab vno; an quia in vni reuolunt; an in analogia potius? vt in analogia et ppositione quod est visus in corpore; et est mens in anima: a vltio item in alio. vt que ab modum capur in animalia; radix in arboris. sed hec in presentiarum prestat missa facta re; exactius ea discutere. nam ad alterã potius spectant disciplina. ¶ **Septimo.** quia similiter idee dis cussio ad alterã pertinet et it disciplina. nam rami et ali quod tale esset comune bonu separatum; et per se: q; de omnibus diceretur bonis: manifestu tamē est ipsum tale nō esse: quod ab hominibus agi; atq; in hac vita possideri possit. tale aut hoc in loco queritur bonu. igitur huiusmodi bonu ab hac disciplina relictum est. Neq; id valeat si dixerit vni id bonu agi et hic possideri nō posse; id tamē plurimū cognoscere cõduce re: illorum gratia que agi/ possideri possunt. nam si hoc tanq; exemplar nobis pposuerimus: magis intel ligemus que bona nobis agenda sunt: intelligēs vero promptius adipsamur. ¶ **Tertio.** conclusio. Hec cognitio perarum cõducit ad agenda bona cõsequenda. Nam quia id cõtendunt; (superior) ratio ptabilitatem quandã habeat: ab artibus tamē atq; scientiis discrepare videtur; vt quentiur et se bonu quodam affectent; et quod deest; ipsi q; necessariū est perquirant; et idee cognitione omittant. at si eius esset necessaria cognitio absurdū profecto esset vniuersos artifices: tantu sive artis prestio negligere; et non perquirere: diffoni rationi. sed quid nam idea ad suam artē teptorū conuocet: quid fabro et quid me dico; quid bellouaci; quid? quo pacto si eã aspererit euadet medicus peritor; aut bellosi dux; neq; enim me dicus hoc modo ipam per se sanitatē; sed hominis sanitatē cõsiderare videtur. imo vero fortasse et huius hominis sanitatē: quippe qui singulari meateatur. neq; igitur idee cognitio cõducit ad agenda; ipsamq; ad ministratute vite bonum possidendum. sed de his hactenus.

¶ **Enchiridius** redeamus ad id quod quimus bonu: et quod tandem sit ipsu inuicti. **Cap. VII.** **Genus.** esse enim aliud in alia actione; atq; videtur. aliud est enim in medicina; et in re militari; et in ceteris simili modo. quid igitur vnicuq; bonu esse: an non id gra tia cuius cetera aguntur? hoc autē in medicina quidē est sanitas; in rei vero militaris facultate victoria; et in extruendarū eorum arte domus; et in alia aliud / in actione etiam omni electione: id quod est finis. huius enim gratia cetera oēs agunt. ¶ **Quare** si quis omnium rerū agenda sit finis: is ipsu bonu agenda erit. sin autē vero plures: hi ipsi. ¶ **Quare** igitur mi

24

25

25

grando ad idem accessit. nitendum autē est magis hoc declarare. ¶ **Cum** itaq; plures esse videntur fines: et horum quos dā ob alios expectamus: ut diuitias; stitulas; instrumētāq; omni no spiciantur est: non omnes fines esse pfectos. ¶ **At** finis optimus: perfectu quidā esse vide tur. quare si tantū vnius pfectus sit finis: is hic erit qui querit. sin plures: is qui hoc est perfe ctissimus. ¶ **Cum** autē qui per se est expectabilis: pfectiorē eo dicimus esse: qui est. ppter aliū expectendus. et cum qui nūq; ob aliū expectit: iis vniuersis qui per se et ppter illum etiam expectunt. Et cum igit; pfectū simpliciter: qui per se semp est et nūq; ob aliū expectendus. talis autē finis: ipsa felicitas maxime esse videt. hanc enim ppter seipsum semp; et nūq; ob aliū quicq; expectimus. honorē autē voluptatē; mentē; virtutē deūq; oēm; et ppter se expectim? quippe cum ipsorum quodq; expectemus: si nichil inde etiam pueniret; et felicitatis etiã gra tia: per hec ipsa felices fore nos arbitrares. sed illoꝝ gratia felicitatem: aut ob aliū pzofius expectit nemo. ¶ **Idem** et ex sufficientia videt; accidere. pfectu nãq; bonu: per se sufficiens esse videt. Sufficiens autē dicimus: nō ipsi soli qui vitam solitariã agit; sed et parentibus / et natis; et vxori; et amicis oino / ac ciuibus: quādo quidē homo natura ciuilis est. atq; lumē numus est in ipse terminus quidā. nam si ad parētē hoc ipsum; et natoꝝ natos; et amicorum amicos extenderis: in infinitū fiet ambitio. sed de hoc pferando est postea. **Id** autē sufficiens esse ponimus: quod solū a ceteris segregatū; expectibile vitam facit: reiq; nullius indigentē. talem autē felicitatē ipsam esse existimamus. ¶ **Et** in super cum non numerat; cū ceteris ma xime omnium expectabile: cum numerat; magis expectabile cum minimo bonoꝝ esse putamus. excessus enim bonoꝝ fit id quod adiungit. id autē semp magis est expectibile: qđ maius est bonum. pfectū igit; quod dā et sufficiens videt esse felicitas: cum sit rerū agendarū omnium fi nis. ¶ **Sed** forsitan felicitatē quidē summi esse bonu dicere: ab vniuersis pcedit. desiderat autē ut dilectus quidnam sit ipsa dicat. hoc igit; fortasse fuerit: si opus hois caperetur. ut enim modulatoꝝ / statuari; ceterorumq; artificū; et eorum omnium omnino quorum est opus aliquid / actione: bonum; et id quod bene sese habet: in ipso opere videtur consistere: sic et ho minis bonu in opere ipsius esse videbitur: si sit ipsius aliquid opus. fabri ne igitur et futioꝝ opera sunt quedã / actiones sue: hominis autē nullum est opus: sed est ociosus; an vt oculi; ma nus; pedes; et cuiusq; omnino partis aliquid opus esse videt: sic et hominis pter hec om nia: quilibet aliquid posuerit opus. ¶ **Quid** igitur id fuerit tãdē? ¶ **Cluere** enim homini com mune videt esse cū plantis. opus autē propriū queritur. segreganda est ergo nutrimenti / augendiq; vita. ¶ **Hanc** sententiã sequitur vita. at ipsam etiã homini cū equo / ac boue / omniqu; animali cõstat esse commune. ¶ **Restat** igitur actiua quedã rationē habentis. huius autē aliud est vt obediēs rationi: aliud vt eã habens atq; intelligens. Sed cū hec etiã bifariam dica tur: ea ponenda est que est actu. hec enim magis ppe die videt. est igit; opus hominis / ope ratio anime per rationē: aut nō sine ratione. ¶ **Ar** vero opus huius / ac studiosi huius idem esse genere dicimus: vt ciuarebdi / studiosiq; ciuarebdi / et hoc in omnib; absolute: excessu qui est a virtute ad ipsum opus adiucto. ciuarebdi namq; opus est ciuarebdi pulsare. studiosi vero be ne pulsare. Eodem modo cū hominis opus vitã quandã esse ponamus: et hanc ipsam opatio nem anime atq; actus cū ratione / studiosi / pfecto viri hec ipsa sunt quæ bene / recteq; sunt. sin gula aut bene: per pziã virtutē efficiuntur. ¶ **Que** cū ita sint: fit vt bonū humanū anime sit opatio per virtutē. et si plures sint virtutes: per optimã nimirū et perfectissimã. et in super in vita perfecta. ¶ **Ter** enim / necyna facit irundo: nec vnius dies. et beati eodē modo / felicemue / nec vnius dies: nec bene efficiat tempus. summū igitur bonum: hoc circumscripsi sit modo.

¶ **Primū** namq; forsitan vt figurã quandã describere: postea depingere ipsum oportet. **Ud** datur autē cuiuslibet esse ea que bene sit circumscripita / producere et explicare: atq; exponere. ¶ **Tempus** talium inuentor esse atq; adiutor bonus. vnde et artium facta sunt incrementa. est enim cuiuslibet id quod deest supplere ac addere. ¶ **Oporet** autē et ea que supradictimus in memoria habere: et ipsum exactū nō in omnib; eodē modo / sed in singulis vt patitur suble cta materies. ¶ **Et** eosq; quosq; ad doctrinã attinet: flagitare. nam faber et geometra di uerso modo angulū rectu inquirunt. alter enim quoad vtilis est ad opus. alter quodam sit: et quale quidē ipsum inquiri. cōtemplatoꝝ enim est veritatis. idem modus et in ceteris est seruan

in animo vero cernere non ualeamus. attamen in particulis anime non minus cogitare debemus aliquo preter rationem esse: quod illi relictum ac obuiet: atque est in cogitibus. sed dicere quo pacto sit diuersum: presentis cur non est: atque operationis. Sed et id uideat esse (ut possit esse) participes rationis: nam id in ipso continent: rationi parere ac obuiet: et in temperante fortis magis: atque fortis: magis rationi obsequi ac obtemperat. nam omnia in illis rationis sunt consona. pars igitur altera anime que irrationalis est: quoquo pacto rationis participes est. colligere itaque possumus cum pars anime que rationis experta duplex sit: vegetandi scilicet: et cupienti: omninoque appetendi virtus: et ea que vegetandi est: nullo modo rationis est participes. sed appetendi quodammodo participes est: ut quantum rationi obediit: atque pariter: quoniam admodum et patrii et amicos rationem dicimus habere: et non mathematicarum rerum dicimus habere rationem. et hanc appetitiam: concupiscentemque partem rationi parere: indicant ammonitiones: increpationes: et cohortationesque. **Tertia diuisio.** Si hanc appetendi partem assentimus habere rationem: duplex erit anime pars que rationem habebit. una proprie et in seipsa: altera uero non in se: sed que obtemperat perinde ac filius patri. **Quarta diuisio.** Virtutum altera intellectualia est: et altera moralis dicitur. intellectualia ut sapientia: prudentia: sagacitas. moralis uero ut liberalitas: modestia. unde cum loquimur de moribus nunquam dicimus quod sapiens aut sagax sit: sed quod aut liberalis: mitis: modestus aut similis aliquid sit. attamen et sapientem: similemque ob habitum laudamus: et eos habitus omnes qui laudabiles sunt virtutes appellare solemus. Et de his hactenus. **Primum ethicorum Aristotelis finis.**

Primum virtus sit duplex: intellectualia inquam atque moralis: intel- **Lap. I**
ctua quidem plurimum ex doctrina generationem habet: et incrementum. quia **2**
propter experientiam indiget temporis. Moralis autem ex consuetudine con-
paratur: unde et nomen habuit tale. ex quo patet nullam fieri virtutem morum
in nobis natura. Nichil enim eorum que sunt natura aliter assuescit: ut la-
pis: cui quidem natura competit ferri deorsum: nunquam assuescit ferri sursum: nec si milies ip-
sium assuescendi causa quispiam sursum proiiceret. simili modo nec ignis ferri deorsum: nec
aliud quicquam aliter quam sibi natura competit assuescit. nec igitur natura: nec preter natura
in nobis virtutes efficiuntur. sed idonei quidem ad ipsas suscipiendas sumus natura. susci-
piamus autem ipsas: atque perficimus per consuetudinem. Preterea eorum que in nobis si-
unt in natura: potentias prius accipimus: deinde reuocamus operationes. quod quidem in ipsis
sensibus intueri licet. Non enim ex eo quia vidimus vel audiimus sepe sensus accipimus
Sed contra habentes: nisi sumus: non nisi accepimus. at virtutes accipimus operati prius:
quemadmodum et in artibus. que namque postea quam didicerimus facere oportet: ea facientes di-
scimus. edificatores etenim edificantes: et citharocoi: pulsantes citharam sunt: partem uero iu-
sta agentes iusti: et modesti modesti: fortiaque fortes efficiuntur. Testatur hoc: et id quod
in ciuitatibus fieri solet. Legum namque latores ipsos ciues assuesciantes bonos efficiunt.
atque omnis quidem legum latores hec est uoluntas. qui uero non bene id faciunt: peccant.
atque hoc ipso re publica bona: a mala re publica differt. Insuper ex iis eam et per eadem **3**
omnis uirtus et ars similiter et fit: et corumpitur. ex eo namque quia pulsant citharam: et bo-
ni et mali fiunt citharocoi. simili ratione et edificatores: et ceteri omnes. nam ex eo quia bene
edificant: boni: et ex eo quia male: mali fiunt edificatores et fabri. Quod nisi ita sese habe-
ret: non esset opus docente: sed omnes boni fieret aut mali. sic igitur et in uirtutibus res sese
habent. agentes enim ea que sunt in commercio hominum: alij iusti: alij iniusti fiunt. agentes
etiam ea que sunt in tribulibus rebus: timereque assuescentes: aut confidere: alij fortes: alij
timidi fiunt. Idem et circa cupiditates et iras cuenire uidetur. alij enim temperati ac mites fi-
unt: alij intemperati ac iracundi: ex eo plane: quia hoc in ipsis aut hoc modo versant. Atque
(ut breuiter dicam) omnes habitus et operationibus similibus fiunt. Quapropter tales
quosdam operationes reddere oportet. ipsarum namque differentias habitus ipsi sequuntur.
non igitur parum: sed plurimum: quin potius totum refert: sic an non sic homines ab adolescen-
tia consuescant.

Primum capitis note. Intellectua uirtus experientia indigeat et tempore: id de uirtute intellectua preterrim intelligi: que inferioris partis mentis existit: ut est prudentia et sic species. de quibus amplius huius exsequit. **Aliquid natura nobis inesse est: a nostri ortus precipio aut sine studio: laboris: indultiaue nostra: illud nobis adesse: cuiusmodi sunt naturales potentie omnes: sueque ipotentie. Mos: consuetudo. Nichil eorum que natura assunt aliter assuescere posse: est nulla alia pars: acquisitaque quali tate nisi ex sola naturali potentia quicquam prompte aliter effici posse: que sua fert natura. ut si uirtutes nobis inessent a natura (hoc est si naturales indoles: naturalesque potentie tantum essent: neque quicquam aliud acquirere**

retur) nunquam assuesceret: aliter quam nostra ferret natura. ut neque lapis unquam assuescit emicare: mouerique sursum: que preter naturale riuendi deorsum potentia: nulli sibi acquirat consuetudinarii habitum. Quapropter nullus distabit se posse esse bonum. nam si mala consuetudo insitam potentia: naturalis ad uirtutes indolem ligat: impedit: scilicet: ad detursum: tanto magis bona consuetudo: bonis habitibus impedit: etiam inuolenti suspensit: et eius uictum in melius uertit ac emendat: quasi phoenicia opere recuperata sit: reuinegrataque perfecta mentis sanitas. **Natura sumus idonei: cum in nostra natura situm est. Si ars operationibus non gigneret: omnes bonos aut malos esse artifices: est eos qui boni essent artifices: non posse esse malos: nam malis operationibus non deperuarentur sua ars. nec contra qui mali essent: posse esse bonos: quod quod dem operationes nichil facerent ut sua ars redderent perfectior. Omne habitum ergo operationibus similibus signat: est bonis operationibus boni habitum: et est malis malum boni coparari. Operationes tam preceperentes: et ex quibus inchoatur studiosus habitus: imperfecta sunt officia: que autem autulrum: perfectiorum sequitur: perfecta sunt officia. Refert in toto hoc: uel illo modo statim ab inuente etate sic homines assuescere. Nam recta educatio mores facit. et si a puero facta sunt uirtutum fundamenta: solemus in bonitate perseverare: et beatam capessere uitam. Nam nobiscum adolescunt uirtutes ipse. contra uero mala educatio uicium fomes est. que ubi ab inuente etate adhibemus quasi morbi quidam bonis cogentur: quotiens adolescunt: ampliusque sumunt incrementa nocendi. et non tandem nisi salubriter occurrerit ad extremam perducunt miseriam. Ergo quod Horatius ammonet salubre est adolecentes tenaci mente figere et sepe id sibi prebens animo habere.**

Hanc adhibe puro
 Pectore uerba pueri: et te melioribus offer.
 Quo fuerit imbuta recens: seruabit odorem
 Cesta diu. Et quibus discipulis iuuenilis abhuc formandus sit animus Latia musa docet
 Interea musis animus: dum mollior eras
 Et que mori inire te legas. nec desinat unquam
 Tecum graia loqui: tecum rhomana uentilas
 Antiquos euolue duces: assuesce future
 Millie Larum retro te confer in eum
 Libertas que ista placet. mirabere Burum
 Persidiam damians: Metu sat habere penis.
 Exste rigor nimius: Torquati respice mores
 Mos impensa boni. Decios uenerare ruentes
 Vel solus quid fortis agat te ponte soluto
 Oppositus Coles: Muti te flamma docet.
 Quid mora prospiciat Fabius: quid rebus in arctis
 Dur gerat ostendet gallosum frage Lamillus.
 Dicitur hic nullus meritis obistere casus.
 Porrogat eternam feritas tibi Phonica famam
 Regule: successus superent aduersa Catonis
 Dicitur hinc quantum paupertas sobria possit
 Pauper erat Lurinus regem cum uinceret auro.
 Pauper Sabinius: Perib cum sperneret aurum.
 Scordis Seranus flexit dictator aratra
 Lustrate licetote case: fasseseque salignis
 Phobus affiri: collecte casule messes
 Et sulcata tibi trabecato rura colono.

Et hec nichil aliud uolunt nisi iuuenis antimos pulchris exemplis esse formandos: et egregis aliorum factis ad probatam inflammandos. Procul enim ab ipsis sint exempla Latullii: procul molles cupidines: molles arcus: molles pharetre: molles elegie: epigrammata et lenoni comedie et omnino omnia ea lectura ad quam Seneca lato mittit suos admitteret liberos.

Mores: uirtutes morales
Primum capitis conclusionibus partitum est.
Primum capitis conmentarius ad litteram. Intellectua uirtus experientia indiget et tempore. Nam cum duplex sit uirtus: intellectua scilicet moralis (ut paulo ante superius dictum est) intellectua plurimum ex doctrina generationem habet: atque augmentum. eger igitur experientia: et tempore.
Secunda conclusio. Nulla uirtus moralium: natura nobis inest. Primum. nam uirtus moralis omnis: ex consuetudine comparatur. unde et nomen suum trahit perparum a more declinans. nulla igitur talium nobis a natura inest. Intellectua. nichil eorum que natura assunt: aliter assuescit. ut lapis cuius natura est deorsum ruerem: nunquam assuescit sursum ferri. etiam si milies illum assuesciant gratia sursum que. appellat. sicut est quoz modo nec ignis deorsum ferri assuescit unquam: nec aliud quicquam aliter assuescit: quam in sua natura situm est. morales ergo uirtutes minime nobis natura insunt: imo neque preter natura: sed sumus ad illas suscipiendas natura preponens: ac idonei: atque consuetudine perficuntur. moralis igitur uirtus minime nobis a natura inest. Tertio. cum que nobis natura assunt: eorum potentias prius accipimus: deinde operationes reddimus: ut plane licet in sensibus intueri. non enim quia uidimus: aut diuimus frequenter: sensus accipimus. sed contra: quia sensus habemus: illis uirtutibus. at uero morales uirtutes prius operati accipi-

Horatius

mus quemadmodum et artes omnes. Nam in artibus postea accepimus que facere oportet: ea faciendo adificimus: vt edificando edificatores efficiuntur/ et ciuicam puluando ciuicam. ita quoque iusta operando iusti/ et modesta modesti/ et fortia fortes efficiuntur. moralis igitur virtus minime nobis anamra inest. **¶** Quarto. legislatores ipsos ciues assuetudine bonos efficiunt/ et omnis legislatoris hec voluntas scilicet ciues bene assuefacere. et qui bene id non egerint/ peccant. et per hoc ipsi bona reipublica a reipublica male instituta differunt: constat igitur ex iis que in ciuitatibus fieri solent: morales virtutes nobis natura non abesse. **¶** Tercia conclusio. Virtus moralis ex operationibus gignitur. **¶** Primo. Nam omnis moralis virtus ex similibus et simili modo et fit et corrumpitur vt ars. ars autem ex operationibus acquiritur. vt et rudis/ et prompti sunt ciuicam: qd ciuicam puluunt/ simili modo et edificatores qd edificat/ et ceteri artifices omnes. sed qui bene edificat: boni edificatores/ qui vero perperam: mali euadunt edificatores/ atqz fabri. igitur simili quoque pacto et virtus moralis ex operationibus gignitur. **¶** Secundo. nisi artes operationibus gignerentur/ non esset opus docere qui operationem ostenderet: sed omnes boni aut mali essent artifices. igitur et ita est in virtute. nam et agere ea que in comertis sunt hominum/ iusti vel iniusti euadimus: et circa pericula nos assuefacientes consistere aut metuere: euadimus fortes aut timidi. itidem circa cupiditates et iras: efficiuntur temperati/ intemperati/ mites aut iracundi: prout circa eas perturbationes aut hoc aut illo modo operamur. atqz vt paucis absoluarur: omnis habitus ex operationibus similibus gignitur. virtus igitur moralis ex operationibus gignitur. et non modo: sed ex similibus/ atqz bonis. **¶** Correlarium. Quapropter qui studiosi futuri sunt: bonas operationes facere studeant: vt in materia differentias/ atqz naturas. vnde non parum se plurimum/ imo vero in totum refert hoc vel illo modo statim homines ab adolescentia consuecere.

¶ **C**um autem presens tractatio non contemplationis sit (ut ceteris) gratia **Lap. II**
 non enim ut sciamus quid nam sit virtus: sed ut efficiamur boni consideramus/ nam nulla ipsius esset utilitas/ de actibus quoniam modo sint agendi/ considerare necesse est. Ibi namque sunt auctores: ut tales quidam ipsi habitus fiant queadmodum diximus. **¶** Age re igitur ratione recta comune est: et supponat. posterius autem de ipso dicitur: et quid est ipsa recta ratio: et quomodo ad ceteras se habeat virtutes. illud autem antea ostendimus oportet: omnem sermonem qui est de rebus agentis figura et non exacte fieri debere: queadmodum et ab initio diximus. rationes inquam materia postulat semper esse efflagitantia. **¶** Actiones autem et ea que profunt nullam habent stabilitate: queadmodum neque salubria. atqz cum talis sit sermo vniuersalis: multo minus is sermo certitudinis habet: qui de singularibus est. nam neque sub artem/ neque sub preceptionem vllam cadunt. Sed oportet ipsos agentes ea semper considerare: que ad tempus accommodant. queadmodum et in medicina fit: et in gubernandi etiam arte. **¶** Verum et si presens sermo talis est vti diximus: emittendum est tamen opem ac auxilium ferre. primum igitur hoc contemplerur oportet: res istius modi tales esse: ut ab exuperatione/ defectione/ inordinacione corumpantur: ut in viribus videmus/ ac validudine fieri. nam pro rebus obscuris claris indicis vtamur oportet. exuperatio namque laborum/ defectusque vires corrumpunt. similiter potus/ cibi que exuperantes atqz deficientes validudinem auferunt. moderati vero faciunt augeri/ et conferuant. Sic igitur et in fortitudine/ ac temperantia/ ceterisque virtutibus res esse habere videtur. qui namque cuncta fugit/ atqz formidat neque quicquam subire/ pretereaque patitur: is timidus fit. qui nichil omnino timet sed aggreditur omnia: is audax nimirum efficitur. simili modo qui voluptate omni pontur/ nec excipit vllam: intemperans. qui cunctas fugit/ perinde atqz agrestes homines: insensatus euadit. etenim tam temperantia que fortitudo ab exuperatione quidem et defectu corumpuntur: a mediocritate autem conseruatur. **¶** Atenim non solum ortus et accretiones/ corruptionesue ex eisdem et ab eisdem efficiuntur: sed et operationes in eisdem etiam crunt. Nam et in ceteris que sunt manifesta magis: res ita se habere videtur: ut in viribus. vires enim tam copia cibi que multorum laborum tolerantia comparatur. et robustus ipse multum sumere cibum/ et multos labores tolerare maxime potest. Sic fit et in virtutibus ipsis. nam abstinendo a voluptatibus efficiuntur temperati. et facti iam temperati: maxime ab ipsis possumus abstinere. idem et in fortitudine fit. et enim assuecendo formidolosas res parupendere/ subireque ipsas atqz perferre: fortes euadimus: factique fortes maxime res formidolosas pot crimus ferre.

¶ Secundi capitis note. **¶** Tracta discussio/ demostratio. vt ee que in Arithmetica/ et Geometricis sunt. **¶** Secundi cap. tribus conclusionibus et duabus suppositionibus partiti est. **¶** Secundi Capituli comentarius ad litteram. **¶** Prima conclusio. Experi quopactio ad parandas virtutes operationes sint agende: hoc in loco considerare Nam presens negotii non contemplationis gratia sus-

scribitur: vt pleraque alia solent. non enim vt sciamus quid virtus sit: sed vt boni efficiamur in hoc opere stude re oportet. alioquin puluis operis nulla expectetur utilitas. acus enim acrotes sunt habitus (quemadmodum dicitur esse) vt quales et ipsi sunt: tales et habitus ipsi fiant. expectit igitur quo pacto ad virtutes parandas: operationes sint agende hoc in loco ostendere. **¶** Due suppositiones. Prima. Omnibus comune est modolibus virtutibus: ab operationibus que ex recta ratione proficiuntur nasci. sed quid recta ratio/ et quomodo ad omnes virtutes se habeat: postea futurus est sermo. **¶** Secunda. Vniuersus de rebus agentis sermo: figura quare et non exacta discussionem expetendus est. nec ideo preter rationem euenit. nam ut diximus sermones secundo materia subiecta sunt exigendi. et in rebus agentis nichil firmum/ nichil stabile: vt neque in salubritibus. et cum in illis sermo vniuersalis talis sit: multo fortius parum solide certitudinis erit is sermo: qui de singularibus existit/ quanto quidem singularia neque sub artem neque sub preceptionem aliquam cadunt. sed opus est eos qui agunt: semper ea considerare: que temporis sunt accommodanda. que admodum in medicina/ et gubernandi arte fit. **¶** Secunda conclusio. Excessus et defectus: mores corrumpunt. quauis enim suscipiendus sermo/ talis sit qualem diximus: annitendum tamen est opem/ suppetiasque ferre. et pro rebus obscurioribus dinoscendis: clarioribus vtendum est indicis. vt virtutes ipsas excessibus/ defectibusque aboleri: perinde ac vitium robur/ ac validudinem videmus. Nam laborum exuperatio/ defectusque vires eneruant/ ac corrumpunt. itidem potus/ et cibi aut exuperantes/ aut deficientes validudinem tollunt. ac moderatitatem/ augent/ et custodiunt. sic igitur erit in fortitudine/ temperantia/ ac aliis virtutibus. qui nisi cuncta fugit/ cunctasque reformidat nichil sustinere valens: is timidus fit. et contra: qui nichil omnino timet/ sed aduerfus omnia ruit impatientis: remerarius est atqz audax. simili quoque modo qui omni voluptate positus a nulla potius abstinentis: temperans est. et qui omnes hoies atqz refugit instat agrestium: insensibilis quidem est. corrumpitur itaque et fortitudo/ et temperantia ab excessu/ defectusque: et a mediocritate saluatur. et de ceteris virtutibus simile est. excessus igitur/ et defectus: virtutes morales corrumpunt/ et id non solum verum fit sed moderati acus atqz in mediocritate consistentes: eas saluant que custodiunt. **¶** Tercia conclusio. Virtutes morales non modo ex similibus/ moderatisque operationibus gignuntur/ suap sumunt in cremen ra/ et sua delectur opposita: sed gentis consimiles efficiunt operationes. Nam id in similibus sed manifestioribus ita esse cooperitur. ut in viribus ipsis. sunt enim vires tam copia cibi que multorum laborum tolerantia. et cum quis hoc pacto robustus factus est: tum maxime multum cibum sumere/ et multos tolerare labores potest. sic fit et in virtutibus ipsis. nam abstinendo a voluptatibus efficiuntur temperati: facti autem vel maxime abstinere possumus. sic et in fortitudine. nam assuefaciendo terribilia poterimus perferre. et in ceteris virtutibus similiter. igitur non modo virtutes ex similibus gignuntur/ ac in mediocritate consistunt operationibus/ incrementasque sumunt: sed gentis consimiles efficiunt operationes: sed et longe preoptimus ac perfectiores.

¶ **¶** Quod signum habitus sit oportet ea voluptas que ipsius actionibus adue **Lap. III**
 nit: et idcirco dolo. Qui namque a corporis abstinet voluptatibus: si hoc ipso gaudeat: temperans est. si moleste fert: intemperans. si vix pericula subit et gaudet/ aut saltem non dolet: fortis. qui vero dolet: timidus est. moralis namque virtus circa voluptates dolo: resque versatur. **¶** Ob voluptate enim res improbas agimus: ob dolo: em vero res post habemus honestas. **¶** Quapropter homines ab ipsa statim adolescentia ut inquit Plato ita institutos esse oportet ut ius gaudeant/ doleantque: quibus gaudere/ dolereque oportet. hec est enim educatio/ ac eruditio recta. **¶** Preterea si virtutes sunt circa actiones atque affectus. omnem vero affectum/ et actionem omnem: voluptas sequitur aut dolo: virtus ob id ipsum etiam circa voluptates/ dolo: resque versatur. **¶** Indicant ita esse et pene: quippe cum per ipsos fiant dolores. sunt enim medicamenta que etiam. medicamenta vero per contraria fiunt. **¶** Preterea omnis habitus animi (ut et antea diximus) ad ea et circa ea natura habet: a quibus deterior/ meliorque efficitur. at ob voluptates dolo: elucet: prout habitus sunt: ex eo sane quia persequuntur hoies atque fugiunt aut quas: et quos non oportet: aut cui non oportet aut queadmodum non oportet: aut quot modis aliis a ratione talia definiunt. **¶** Quapropter et sunt qui differenties virtutes: affectuum ipsas inquirunt esse vacuitates/ tranquillitatesque quasdam. sed non recte: quia simpliciter dicunt: et non aduunt ut oportet/ et quando oportet/ et cetera que addunt. virtus ergo talis supponit circa voluptates atque dolores: optima rum esse rerum actiua: virtum autem contraria. **¶** Suerit autem nobis de ipsis et ex his etiam manifestum. Nam cum tria sint ob que quippiam expetit: honestas/ vtilitas/ iucunditas: et tria illis contraria ob que fugit: turpe/ inutile/ atque molestum: bonus quidem vir circa hec omnia recte agit. malus autem peccat: et maxime circa voluptate. **¶** Hec enim et communis est anima libus: et omnia que in expetitionem cadunt comitari videtur: quippe cum et honestus/ et vtile videatur esse iucundum. **¶** Preterea cunctis vna cum hoibus ab ipsis incommutabilis est enutritia. quapropter arduum est hunc affectum instum vite extrudere. **¶** Iuocantur etiam et

actiones ipsas alij magis alij minus: voluptate atq; dolore. idcirco totum ipsum negotium circa hec esse necesse est. no enim parum potest ad actus bene aut male gaudere aut dolere. Difficilius est etiam (ut lberaclito placet) voluptati repugnare q; ire. at circa difficultas se per et ars fit et virtus. id enim quod in hoc efficitur bene: stabilis est. quare ppter hoc etia circa voluptates dolor estq; totum negotium est: et ipsius virtutis et civitas etiam facultatis qui namq; bene bis virtus: bonus erit. qui vero male: malus. Dicitum sit igitur virtutem circa voluptates dolor estq; veritari: et ex quibus fit: ab iis ipsis augeri: et cum no eodem modo sunt corrupti: et circa illa etiam operari et quibus est orta.

Terrij capitis note. Virtus moralis versatur primo circa voluptates et dolores: vt circa signa per que deprehenditur. secundo vt circa perturbationes: quas aut penitus amputet: aut moderetur. alioquin nos persepe ad turpia rapiat: deuoluitq; precipites. Et Lato finis militis ita hostari solebat: si quid per laborem recte facitis: labor cito recedit: beneficij remanet. si quito autē per voluptatem nequiter feceritis: voluptas cito abibit: nequiter aut factū perpetuo remanebit. Erv Erates Thebanus dicitur solebat: optima vite precepta partim vilitas: partim voluptas: partim praua consuetudo eripit. Ar qui voluptates sequuntur: blandicijsq; victorij virtute relicta: meminerint hanc vitam esse momentū: quod aut sequitur esse aut eternū ad palmā: aut eternum ad tormentū. et cum satis in voluptatibus debachari fuerint q; (vt ad monet Horatius)

Ire tamen restat: Isuma quo deuenit: et Ancus Si larus: aut renes morbo tentantur acuro. Sed audi cius consilium. Quere fugam morbi. vis recte viuere: quis non? Si virtus hoc vna potest dare. foris omnia hoc age velitis. Affectus sunt timor: fiducia: voluptas: concupiscentia: tristitia: cōmiseratio: cupiditas: ira: amor: odium: inuidia: fastidium: et similia. Affectus: perturbatio. Actus: operatio. Medicinē medicamēta. Inuicem: delectabile. Si voluptates aut dolores adfectū: inuicia huiusmodi actionū peruertunt: impediuntq;: et quanto magis tanto amplius id faciunt.

Terrium cap. vna cōclusionē et vno correlatio partium est.

Terrij Capitis cōmentarius ad litterā. Cōclusio. Virtus moralis circa voluptates ac dolores versatur. Primo quia voluptas atq; dolor ipas habitū comitantur operationes. et quales ipsi sunt habitus: cerum prebet inolecū. vt qui ex parte habitu a corpore abhincat illecebis et hoc ipse gaudet: remperans est. sin vero moleste ferit: intemperans. similiter qui pericula subit et gaudet: aut saltem non dolet: fortis est. qui vero moleste timuit. Virtus igit moralis circa voluptates ac dolores no ad se versari putabitur. Secundo ppter voluptatem plerumq; res impobas facimus: et ppter dolorem res omittimus honestas. igitur virtus moralis cauta circa hec inuigilare debet: atq; versari. Corclariū. Quapropter nos statim ad adolescentia conuertit inuigilare debet: atq; versari. Quarto virtus moralis circa actus atq; affectus versa oportet. hec enī recta educatio atq; disciplina. Tertio. Virtus moralis circa actus atq; affectus versa oportet. omne autē actum atq; affectum voluptas comitatur: aut dolor. igitur virtus moralis omnis: circa voluptate versabitur atq; dolore. Quarto ob voluptates susceptas pene nonnūq; insiliuntur: tanq; dolores sint que ad illarum perturbationum medicine. medicine vero per cōtraria sunt. igitur virtus moralis que huiusmodi penarum moderatir existit: est voluptates atq; dolores cōsiderare. versatur igitur virtus moralis circa voluptates atq; dolores. Quinto omnis habitus aut ad illa est: et circa illa versatur a quibus aut melior: aut deterior efficitur. sed a voluptatibus et dolorib; prauū sunt habitus sequendo: aut fugiendo voluptates aut dolores quos no oportet: quādo non oportet: aut no quemadmodū oportet: vel aliquo alio modo q; a recta ratione prescriptum sit. versatur igit moralis virtus circa voluptates atq; dolores. Sexto ppter ipsū q; ob voluptates atq; dolores: prauos habitus fieri videbant: distiniuerunt virtutes morales esse huiusmodi affectū vacuitates: tranquillitatesq; quasdam. sed id non sufficiēter. nam no adiecerunt vt oportet: et reliquas particulas a prudentia determinatas. et supponit virtus talis: vt sit quod oportet: quādo oportet: et hoc pacto de reliquis circa voluptates ac dolores optimarum virtū. vicium autē contra. versatur igit virtus circa voluptates ac dolores. Septimo tria sunt ob que quicq; expetimus: honestum: vtile: atq; incundum. et tria ob que quicq; fugimus: turpe: iniuste: atq; molestum. et vir bonus circa hec omnia recte agit: et malus obrat: et precipue circa incundum ipsum: ipsūq; voluptatem. versatur igit virtus circa voluptates atq; dolores. Octano. omnibus animalib; cōmūis est voluptas: et omnia que expetuntur comitatur. nam et honesta incunda esse videtur. versatur igitur virtus circa voluptates et dolores. Nono cunctis hominibus ab ipa pueritia: ipsiq; conuiliens: vna enutritia est ipa voluptas. est igit arduum hanc affectionem vite nostre penitus instilam: quādo oportet extrudere. tanto magis igit virtus ipa circa eam secula versari debet: atq; circa dolorem: suū quidem oppositum. Decimo iudicamus actiones ipsas alij magis alij minus ob voluptate atq; dolore. negotium igit hoc totū: circa voluptates ac dolores no immerito inuenit esse debet: et ipa virtus circa ea versari. non enī bene aut male gaudere ad operationes ipas paruum affert momentū. Undecimo difficultas est (vt lberaclito placet) voluptati repugnare q; ire. circa autē difficultas temp ars: virtusq; consistit. et si qd est circa difficultas bene operamur: presūtiū est. no ergo in merito totū hoc negotiū: et virtus ipa moralis: imo et tota: civitas: facultas: circa voluptates: doloresq; inuigilare: versatur. et reuera q; bene huiusmodi erit: qui male malus. sed dictū iam sit sufficēter: ex quibus fit virtus: ab illis esse cōsaluari atq; augeri.

Lato Erates Horatius Isuma Ancus

Sed audi cius consilium

ex dissimilib; corrūpi: et similia ite opari: ex quib; genita est: atq; ea ipam circa voluptates doloresq; versari. Ubiter autē quispiā: quonā modo dicimus iusta agētes iustos: et Cap. IIII tēperata tēperatos fieri oportere: Itā si iusta tēperataq; agūt: iam iusti sūt et tēperati: perinde atq; si grammatica: musicaue faciūt: grāmatici sūt atq; musici. an nec in artibus res ita se habet: Ceteri nāq; potest: ut grāmaticū aliqū quispiā faciat: et fortuna: et alio admonētē. at tunc erit grāmaticus: cum et grāmaticū quicpiā: et grāmaticē faciat: id est secūdiū ea (que est in ipso) grāmaticā artē. Preterea nec simile in artib;: et in virtutibus est. nam ea que ab artib; sūt: bonū ipsū in seipsis habet. sufficit igitur: si ipsa aliquo modo sese habētia sūt. at ea que a virtutibus sūt: no iuste aut tēperate agunt: si sint iusta aut tēperata: sed si et agens sic sese habēs agar: primo quidē si scēs: deinde si eligēs: ppter ipsa: tertio si firmo animo ac inmutabili agar. hec autē ad habitus quidē ceteros habēdos no requirunt: pter ipsū scire. ad virtutes autē scire quidē parū aut nichil potest: cetera vero no parum: sed totū possūt. Que quidē et ex eo qd persepe res iuste tēperateq; agūt. pueniūt. res igit iuste tēperateq; dicūt: cū sūt tales quales vir iustus ageret aut tēperatus. Iustus autē ac tēperatus est: no quis qui has agit: sed qui sic etiā agit ut iusti tēperatq; agūt. recte igitur dicitur istum fieri agentē iusta: et tēperatū etiā tēperata: qui vero hec no agit: nunq; casualis est bonus. Verū pleriq; hec quidē no agūt. Ad sermones autē fugiētes sese philosophari putāt et studiosos hoc fore modo. atq; perinde ut egroti faciūt: qui medicos quidē diligēt: aut ueniunt: nichil autē eorū agunt que precipiunt ab illis. ut igitur illis corpus non bene sese habeat: si ita curantur: sic nec his animus plane: si ita philosophantur.

Quartij capitis note. Homo ē aris hie ad seruile: et ad liberale expēdit. Scire: cognoscere. Scire agimus ut iusti tēperati: et omnino vt studiosi: cū sciter: ex electione: et certo: cōstantiq; proposito agimus. Quartum cap. cōtinet vnam quēstionē et eius dillutionem.

Quartij Capitis cōmentarius ad litterā. Quēstio. Quomodo dicimus iusta operando iustos fieri oportere: et tēperata tēperatos: cū si iusta et tēperata agunt: iam iustos et tēperatos esse oportet: quādo modū quī grāmatica: et musica faciūt: iam grāmatici: aut musici sūt. an hoc et in artibus no similiter sese habet: Cōclusio. Simile est in hoc: in artibus: ipsiq; virtutibus. neq; ob plane verū est: si quis grāmaticum aliqū: aut musicū agunt: ipē iccirco grāmaticus sit aut musicus. nā plane fieri potest ut grāmaticū quito agarur fortuito: aut altero premōstrante: eo videlicet qui agit penitus ruti: atq; ignaro. sed tum pu tantū est grāmaticus cū grāmaticū quicq; et grāmaticē faciet: hoc est secūdiū eum ipm habitū: artēq; grāmaticam que in ipso est. Itē neq; simile esse oportet in artibus: ipsiq; virtutibus. nā ea que ab artibus sūt: bonū ipm in se ipse habet: quare et bene fieri nichil phibet: si sic se habētia sūt. In virtutibus autē no iuste aut tēperate sūt: iccirco si iusta sūt: aut tēperata: sed vt bene sūt: vt iuste: aut tēperate: primo ipse agens scitēter agere debet. secūdo ex electōe: ea scilicet ppter se et boni gratia eligēs. tertio certo: cōstantiq; proposito. sed hec ad ceteras artes no requirunt: pter ipm scire. ad virtutes autē citre quidē requirit: sed parū vel nichil potest: cetera vero non parū sed totum posse vidēt. que quidē virtutes q; frequētē hoc pacto res iuste atq; tēperate sūt: tanq; pueniunt. iusta ergo et tēperata dicunt quādo sunt talia qualia iustus et tēperatus operatur. sed iustus aut tēperatus no omnis est: qui hec agit: sed qui ea agit ut iusti: ratiū. et qui hec no agit nulla illi ut bonus euadat omnino cura est. et reuera multi sūt qui hec no agūt: sed ad sermones cōsurgunt sese putātes philosophari sufficēter: et hoc pacto fore studiosos. atq; vt egroti persimile faciūt: qui medicos quidē auolūt diligēt: faciunt autē nichil eorū que precipiunt. ut iis igit corpus no recte valebit: qui ita curari petunt: ita quoq; neq; illorum animus: qui ita philosophantur.

Est hec autē quonā sit ipsa virtus pideremus oportet. Lū igitur tria sunt Cap. V que sūt in aia. affectus: potētiē: habitus: hōy aliquo ipsa virtutē necesse est. atq; affectus quidē voco: cupiditatē: iram: metū: fiduciā: inuidiā: gaudiū: amicitia: odium: desiderij: emulationē: misericordiā: et ea oīno que voluptas sequit aut dolor. potētiās autē eas qbus ad hos affectus suscipiēdos idonei dicimur esse. ut qbus dolere possumus: vel irasci: vel miserari. at habitus eos: qbus bene vel male nos ad affectus ipsos habemus. ut ad irascēdiū si vehemētē aut remisse simus: dispositi: male habemus. si medio criter: bene: et ad ceteros affectus simili mō. Virtutes igit viciāq; no sūt affectus. Itā affectib; qdē studiosi vel viciosi no dicimur. virtutibus autē et vicijs dicimur. Et ob affectus neq; laudamur neq; vituperamur. no enī qui metuit aut irascit laudat. neq; qui simpliciter: sed qui modo quodā irascit: vitupat. at ob virtutes: viciāq; laudamur atq; vituperamur. Preterea irascimur quidem et time mus sine electione. virtutes autē electiones sūt: quodā: aut no sūt sine electione. In fug

affectibus quidem moueri dicimur. virtutibus autem aut viciis non moueri: sed aliquo modo disponi. ¶ Propter hec eadem neq; potentie sunt. Nam neq; boni vel mali dicimur: neq; laudamur aut vituperamur: quia possumus irasci vel timere simpliciter. ¶ Et insuper poterit quidem sumus natura: boni vero non efficitur: aut mali natura: que eademmodum antea diximus. ¶ Sed si virtutes neq; affectus sunt: neq; potentie: restat ipsas habitus esse. quid igitur sit ipsa virtus: genere diximus.

¶ Quinti capitis note. ¶ Virtus: virtus moralis. ¶ Affectus: appetitus. ¶ Potentia: potentia natura. ¶ Sub habitus dispositione comprehendimus. Neq; hic vult omnia enumerare Aristoteles: que sunt in anima. nam non solum hec tria affectus potentia et habitus circa animam sunt: sed et hec dispositiones operatione et naturales ipotentie: verum ea diuinitate enumerat quoru aliquod maxime videtur esse virtus. non enim virtus dispositio aut operatio: aut naturalis imperfectio: impositioque nature. ¶ Mediocritas: neq; aptus sunt nullus debet aut laudari aut vituperari. Ita qui ob talia vituperaret: aut naturam aut nature opificem in suo opere vituperaret. Neq; as aut naturam (que temp ad optima cōtendit) perit: neq; optime potest non impediri vituperare. et tanto magis nefas est optima nature parentē accusare: et patulum nullo factis vniq; digno supplicio piamum.

¶ Quintum cap. quatuor conclusionibus partitum est.

¶ Primum conclusio. Exponit quid virtus sit inquirere. Nam cum tria sint que circa animam contingunt: scilicet affectus: potentia: habitus: virtus horum aliquo esse oportet. exponit igitur quid sit inquirere. et affectus hic dicimus: appetitus quosdam ut sunt cupiditas/ira/meus/honora/letitia/amor/odium/desiderium/emulatio/misericordia/et vniuersaliter appetitus quos voluntas sequitur atq; dolor. Potentie sunt insite vires ut quibus ad preterita suscipienda sumus idonei ut potentia quavalentius dolere/irasci/aut misereri: et non modo ad vicia suscipienda sed et cōsimilibus ad habitus ipsos nobis cōparandos. habitus aut sunt acquisite qualitates ut quibus ad ipsos affectus bene vel male nos ipsos habemus: vti nos cōparauerim advehementer et ad plusq; oportet irascendi/aut remissive/minusq; oportet: habitus habemus ad male irascendi. si aut nos ad mediocriter irascendi cōparauerimus: habitus tum habemus ad bene irascendi. et circa reliquos affectus similiter esse et dicendi. ¶ Secunda conclusio. Neq; virtutes neq; vicia sunt affectus. ¶ Primum nam affectibus neq; vicia affectus. ¶ Secundo. ob affectus neq; laudamur neq; vituperamur: non enim qui metuit irasci et vicia laudans est: neq; vituperatur qui simpliciter irascitur sed qui certo modo. at ob virtutes atq; vicia et reliquos affectus sine electione. at virtutes ipse electiones quedam sunt: aut non sine electione: et ita de viciis. igitur virtutes et vicia affectus non sunt. ¶ Quarto affectibus mouemur: et virtutibus et viciis non mouemur: verum alio quo modo dispositi sumus. non erunt igitur virtutes et vicia: affectus. ¶ Tertia conclusio. Virtutes et vicia idem potentie non sunt. Aliquibus est de cum superioribus pater rationibus. Primum quidem virtutes et vicia potentie non erunt. nam a potentibus neq; boni neq; mali dicimur. id autē a virtutibus et viciis nobis ipsis contingit. ob potentias neq; laudamur neq; vituperamur: nullus enim quia possumus simpliciter irasci: vel timere: neq; potentie sine electione sunt. Quarto potentie nobis natura ad vituperamur. Tertium licet et addeat: potentie sine electione sunt. Quarto potentie nobis natura ad vituperamur. Non aut virtutes et vicia. non enim boni aut mali natura efficitur: sed assuetudine atq; vni que eademmodum iam dicti est. ¶ Quarta conclusio. Virtutes et vicia sunt habitus. nam neq; affectus sunt: neq; potentie vti iam quosq; monstratum est: reliquatur igitur esse habitus. et de virtutis genere tantum dictum sit.

¶ Poteat autē non solum ita dicere virtutē habitū esse: sed etiā qualis nam ha. Cap. VI bitus sit. Dicendum est igitur oem virtutē: et id ipsum cuius est virtus bene sese habere facere: et opus ipsius reddere bene. Culi namq; virtus: et oculi: et opus ipsius studio sū facit: quippe cū videmus virtute oculi bene. virtus itidē equi: studio sū efficit equū: et bonū ad currēdū portandūq; equitē: et expectādū etiā hostē. q si id ipsi ita sese habet vniuersis: et virtus ipsius etiā hominis habitus est: erit a quo bonus efficit homo: et quo bene suū opus ipse reddet: efficitur. Quomodo autē id erit: et antea quidē diximus. et nūc etiā magis patebit: si pteplabimur qualisnam sit ipsius virtutis natura. ¶ In omni itaq; re prima diuisibilis: alio plus: alio minus: alio equale. ¶ Vel ex parte ipsius rei: vel respectu nostri accipi potest. Equale autem: in eodum est quoddam inter exuperationem atq; defectū. Atq; rei quidē ipsius medium id esse dico: quod eque ab extremorum vtroq; distat. idq; est apud omnes vniu et idem. Respectu autem nostri: quod neq; exuperat neq; deficit. idq; non est apud omnes vniu et idem. ut si decem sint multa: et duo pauca: sex ipsius rei media captiui. eque namq; excedunt et excedunt. atq; hoc in arithmetica cōparatione rationū mediū esse constat. at id quod est nostra ex parte mediū non eodē sumendū est modo. Non enim si cui

decem quidē minas comedere nimium est: duas autē parum: sex ei minas ludī magister precipiet. est enim et hoc fortasse multū ei qui accepturus est: aut parum. Abiloni namq; parū: incipienti vero sese exercere nimium est. Simili modo res sese habet in cursu ac in palestra. hoc igitur modo quibus artifex exuperationē quidē fugit atq; defectū. mediū autē querit et expe nit: non quidē rei: sed quod ad nos mediū dicit. ¶ Sed si omnis scientia suū hoc modo bene conficit opus: ad mediū ipsum respiciens: et in hoc sua redigens opera: vnde et dicit solet in quibus que bene se habent operibus: nec auferri quicq; nec addi posse: propterea q; exuperatio quidē et defectio bonū ipsum corrumpit: mediocritas vero conseruat: atq; boni artifices ad hoc respicientes (ut diximus) operant: virtus autē omni arte exactior est et prestantior: quē admodū et natura: ipsa. pfecto virtus mediū ipsius est cōiectatrix. Quos autē de morum virtute. hec enim circa affectus: actusq; versatur: in quibus est exuperatio et defectus: et medium. sit enim ut magis et minus quispam et metuat et confidat: et cupiat et abhorreat: et irascatur et misereat: et omnino delectet ac doleat: et vtroq; modo nō bene. et etiā quādo oportet et pro quibus: et ad quos: et cuius gratia: et ut oportet. hoc autē mediū est et optimū quod est ipsius virtutis. similiter circa actus exuperatio est et defectus: et medium. virtus autē circa affectus: actusq; versatur. in quibus exuperatio quidem peccatū est: et defectus vituperatū. mediū autē laudat et recte conficit: quos vtrūq; virtutis ipsius est. virtus igitur mediocritas est quedā: cum sit ipsius mediū cōiectatrix. ¶ Propterea peccare quidem multis modis cōtingit. Ab alii enim est infiniti (ut Pythagorici putant) bonum vero finiti. at recte agere vniq; quapropter et alterum facile: alterum difficile est. ¶ Facile quidē nō attingere signum: difficile autem illud attingere. Et ob hoc igitur exuperatio quidē atq; defectio vicij est. mediocritas vero virtutis.

¶ Uno namq; modo bonus est: multisq; nefandus. ¶ Est igitur virtus habitus electiuus: in mediocritate consistens: ea que est ad nos definita ratione: et ut definit ipse prudens. Ab mediocritate autem duorum est viciorum: vnius per exuperationem: alterius per defectum. et ex eo etiā: quia illa quidem partim deficit: partim exuperat: id quod oportet: et in affectibus: et in actibus: virtus autē medium ipsū et inuenit et expetit. Quapropter ipsa virtus: substantia quidem et ratio: quidē est dicere: mediocritas est. at optimi respectu et bene sese habentis extremitas. ¶ Non autē omnis actus nec omnis affectus suscipit mediocritatem. Sunt enim affectus nonnulli: qui continuo nomine suo sunt cum prauitate connexti. ut maluolentia: impudentia: inuidentia: et actus idē: idem. ut adulterium: furtum: homicidium. hec enim vniuersa: et talia ita dicuntur: quia ipsa sunt praua: sed non exuperationes ipsorum atq; defectiones. circa igitur talia: nullum est tempus recte agendi: sed semper delinquitur. neq; sit ut quisq; bene vel male talium quicq; agat: qui cum oportet: et quando: et ut oportet adulterij cōmittendo. sed simpliciter quicquid istorum efficiatur delinquitur. Simile igitur est et circa iniustitiam: timiditatem: et luxuriam: in mediocritatem ac exuperationem et defectionem esse censere. hoc enim pacto: exuperationis et defectionis erit vniq; mediocritas: et exuperationis exuperatio: et defectionis item defectio. sed ut temperantia: fortitudinisue nō est exuperatio atq; defectio: quia medium ipsū est modo quodam extremum: sic nec illorum est mediocritas nec exuperatio et defectio. sed vtrūq; agantur semper delinquitur. omnino namq; nec exuperationis et defectionis est mediocritas: nec mediocritatis exuperatio et defectio.

¶ Sexti capitis note. ¶ Qui opus suū bene redditis et opus bonū et ex bono habitu deprimat: efficitur. ¶ Pro neq; exuperat: neq; deficit: qd oēs prudētia circumspectas obseruat. ¶ Adia grecum est: p quo larini Adia dicitur est libra. ¶ Adilo et rotariates pugili fortissimus fuit qui ictu manus taurū fernebat: et hu meris ipsū p stadiū retēto spiritū postabat: quē et totū vno die cōsumebat: qui tādē male virib; vni p silia trāsiens acceptos magne arboris bifide ramos vni b; a chioz visūxit. qui vbi subito se reuincere clausus in fistula Adilo longa media et fame cōfectus: tādē siluestri bus feris pabulum prebuit. ¶ Adalestra: luctator: qui pugiles et certare et se exercitare solebant. ¶ Scientie nomē ad artem extendit. ¶ Adno modo: tenendo mediū. ¶ Abiq; virtus moralis duorū viciorū est mediocritas: nisi in iustitia que mediocritas est in ter excessum et defectū: plus scilicet et minus: quoru non temp oportet vtrūq; esse vicij: vix ex quinto huius cognoscet. ¶ Substantia et ratione quid est dicente: subiecto: reaq; ipsa. ¶ Et circumstantie prudentie nullū lo

Milo